

LUISA VON KAMECKE

BOUŘE ROMÁN
NAD STATKEM
FALKENSEE
RODINNÁ SÁGA

BOUŘE
NAD STATKEM
FALKENSEE

Copyright © 2021 by Bastei Lübbe AG, Köln

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Štěpánka Syrová, 2024

Cover © Birgit Gitschier, 2024

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-4812-9 (pdf)

Luisa von Kamecke

BOUŘE
NAD STATKEM
FALKENSEE

ZÁPADOPRUSKÁ SÁGA

přeložila Štěpánka Syrová

*Pro Vincenta, vnuka jedné dámy
ze Západního Pruska – toto je část
historie tvých předků. A pochopitelně
opět pro Vincentovu babičku,
románovou postavu „Elisu“.*

1. kapitola

Heda
Statek Falkensee, Západní Prusko,
konec července 1943

„Tak uspěchaný sňatek není *vůbec* dobrý nápad.“

Když Heda zaslechla přímo za sebou čísi hlas, vylekaně se otočila a se svrašťelým čelem hleděla na svou tetu Alici, která neslyšně prošla velkou vstupní halou panského domu a nyní stála přímo za ní.

„Vůbec jsem tě neslyšela přicházet,“ řekla Heda, která neměla v úmyslu pouštět se s tetou do diskuze o svém blížícím se sňatku s Eckhardtem von Schliefenstein.

Teta pokrčila rameny a krátce pohlédla na svá chodidla, trčící v hebkých plstěných pantoflích. „Nosím tyhle věci, jen když jsme *en famille*.“ Sešpulila ústa, jako kdyby ji bolely zuby.

Ve skutečnosti ji však nebolely zuby, nýbrž nohy. Pravděpodobně to bylo způsobeno tím, že po většinu svého již padesát pět let trvajícího života nosila příliš elegantní obuv.

„Hlavně, že se ti v nich dobře chodí.“ Heda se znovu obrátila k šatnímu zrcadlu a upravila si smaragdově zelený hedvábný šátek. Byl to dárek od Eckhardta. Ten tvrdil, že šátek zvýrazňuje Hediny rovněž zelené oči.

„Ještě si to můžeš rozmyslet.“ Teta si stoupla za ni a ostrížím pohledem se podívala do zrcadla. Nebylo zcela zřejmé, zda pozoruje sebe nebo Hedu.

„Teto Alice, prosím! To nemyslíš vážně!“ Heda hbitě ukročila stranou, jako by sestra její matky trpěla nějakou nakažlivou nemocí. „Kdyby do toho nepřišla válka, byli bychom se s Eckhardtem vzali dozajista již před lety.“

„Ale tyhle válečné svatby nejsou nic pořádného,“ za naříkala teta. „To rozhodnutí je uspěchané, protože se řídí jen tím, že tvůj milý má právě dovolenou. Celá slavnost bude až trapně skromná. Přitom bychom ti za normálních okolností mohli tady na statku Falkensee uspořádat báječný ples. Musela bys jen počkat těch několik málo týdnů, než se německá armáda vítězně vrátí domů. Přinejhorším pár měsíců.“

Heda vypustila s tichým zasyčením vzduch ze sešpuhlených rtů. Zároveň otočila hlavu, aby teta neviděla, jak obrací oči v sloup. Teta byla poslední v rodině, kdo ještě věřil propagandě o brzkém konečném vítězství Němců. Pochopitelně se to nesmělo říkat nahlas, ale celkem každý rozumně uvažující člověk věděl, že velkolepé vítězství německého wehrmachtu, o kterém se dennodenně večer mluvilo v rozhlase, rozhodně není za dveřmi.

„Mohla by přijet tvá sestřenice Isabella z Ameriky. Se svými dvěma dceruškami. Soudě podle fotografií by z nich byly rozkošné družičky. A já už také nejsem nejmladší. Byla by to možná poslední velká slavnost v mém životě.“ Demonstrativně zavzdychala.

„To mě mrzí,“ řekla Heda. „Ale mně a Eckhardtovi nejde o velkou slavnost se stovkami hostů. Chceme si jednoduše dát slib. Slib, že tu po celý život budeme jeden pro druhého. To je pro nás důležité. Všechno ostatní je nepodstatné.“

„Jedno ale nevylučuje druhé.“ Teta se tvářila jako přísná učitelka. „Naopak – čím víc hostí a čím okázalejší slavnost, tím větší význam slib má. A co třeba svatba v Berlíně? Jsou tam velké hotely a rodina tvého nastávajícího má zajisté mnoho přátel a známých.“

Heda na ni ohromeně zírala. „Opravdu bys chtěla jet do Berlína? Copak si neumíš představit, jaké to je muset neustále dávat pozor, jestli se nerozezvučí sirény protiletdecké ochrany?“

„Vždyt jsi tam ještě před pár týdnů pracovala v bance tvého budoucího tchána. Nemohlo to být zase tak zlé.“ Teta vystrčila bradu a neohroženě opětovala Hedin pohled.

„Bylo to zlé. Ve dne v noci jsem měla strach, ale snažila jsem se to vydržet a dělat svou práci. Koneckonců Eckhardt musel snášet na frontě mnohem horší věci. Už dávno si přál, abych odešla na Falkensee. Protože tady na statku jsem v bezpečí. Věř mi, že ani on nechce svatbu v Berlíně. Odpočinek zde na venkově mu prospěje. Já sama jsem ráda, že smím být tady.“

Dopis, v němž ji Eckhardt žádal, aby si ho co nejdřív vzala za muže, přišel krátce po jejím příjezdu na statek Falkensee. Jako by Eckhardt úmyslně čekal, až si bude jistý, že je Heda v bezpečí. Doma u rodinného krbu, na místě, kam zatím našťěstí nedopadla jediná bomba.

K vlastnímu údivu se Heda po přečtení dopisu rozplakala, přestože obvykle plakávala jen zcela výjimečně. Byly to však slzy radosti. Myšlenka, že se stane brzy Eckhardtovou ženou a bude k němu patřit navždy, v ní vyvolávala vřelý pocit útěchy, kdykoli na nastávající sňatek pomyslela. Kromě toho vroucně věřila, že vědomí, že na Eckhardta doma čeká manželka, mu dodá sílu a odvahu přečkat tu děsivou válku.

Ještě téhož dne mu poslala odpověď. Jen málo slov, která však obsahovala vše, co mu chtěla sdělit.

Ano, napsala na číslo poštovní pošty 44196 a připojila k tomu krátkému, avšak tak významnému slůvku tři vykřičníky. *Přijed' na statek Falkensee a vezmi si mě za ženu. Co nejdříve. Miluji Tě a toužebně na Tebe čekám.*

O necelé dva týdny později dostala jeho odpověď. Uvedl datum, kdy dorazí na Falkensee, a prosil ji, ať připraví vše na svatbu a pozve do Západního Pruska jeho rodiče, aby mohli být svatbě přítomni.

Ohlášky nebyly ani nutné. Patříčná povolení usnadňovala mužům z fronty vstoupit do manželství během krátké dovolené doma. Vědomí, že na statečné muže doma čeká manželka, posiluje

morálku armády, jak Heda nedávno četla v novinách. Ona však jen prostě chtěla patřit k Eckhardtovi.

„Mnoho žen se v dnešní době překotně vdává jen proto, aby byly zajištěny v případě, že jejich manžel na frontě zemře,“ vytrhne Hedu z myšlenek hlas její tety. „To však ty vskutku nemáš zapotřebí. Koneckonců pocházíš ze zámožné rodiny.“ Na důkaz toho ukázala na portrét Hedina dědečka visící na zdi.

„Nejde tu o peníze,“ vyhrkla Heda, když počkala, až opadne husí kůže, jež jí při tetiných slovech naskočila. Jak mohla teta krátce před její svatbou mluvit o vdovském důchodu?

„I když už nejsi nejmladší, dnes není dvaatřicet let žádný věk,“ pokračovala teta neúnavně. „Za mého mládí to bylo jinak. Ale ty ještě stále vypadáš dobře. Nikoho by nenapadlo považovat tě za starou pannu.“

„Musím už běžet!“ Heda rychle odcházela směrem k hlavnímu vchodu. „Grumpke je na cestách automobilem, proto si musím vzít kočár. A nechci, aby na mě Eckhardt musel na nádraží čekat.“

V první řadě ho ale chtěla co nejdřív vidět, políbit ho, slyšet jeho hlas a vdechovat jeho vůni.

„Dřív by nebylo možné, aby se zaměstnanec vozil automobilem a člen rodiny musel jet vozem s koňmi,“ láleřila teta.

Heda však na ni už nedbala. Prudce otevřela dveře a spěchala dolů po schodišti zářícím ve slunci bělostně jako sníh. Pak prošla po jemném šterku ve vjezdu až k úzké cestičce, která vedla k zadní straně domu, kde se nacházela vozovna.

Matka jí poradila, aby o zapřažení kočáru požádala jednoho z polských zaměstnanců. Čtyřsedadlový landaur stál ve vozovně několik let bez povšimnutí – dokud dva ze tří automobilů, jež rodina vlastnila, nebyly zabaveny k válečným účelům. Stejně jako většina vzácných koní z bargelowského chovu. Při pomyslení, jak se asi citlivým zvířatům daří na frontě, se Hedě sevřelo hrdlo. Raději se rychle opět soustředila na radost, že po více než deseti měsících konečně uvidí Eckhardta a za několik málo dní mu svěří do rukou zbytek svého života.

Již z dálky viděla stát před vozovnou dva koně – dva ze čtyř belgických chladnokrevníků, kteří jim zůstali na práci na poli a k zapřahání ke kočáru. Již několik desítek let byl statek Falkensee vybavený stroji pro práci na poli, takže před válkou nebyli odkázáni jen na pracovní koně. Teď však nebyly k traktorům a žacíím strojům téměř k sehnání náhradní díly. Část pneumatik byla taktéž zabavena, protože guma byla vzácná a pneumatiky wehrmacht nutně potřeboval. Stejně jako benzín, kterého bylo zapotřebí k pohánění strojů. Proto nyní část práce na poli museli znovu zastat koně – a také opět tahali starý landaur, když zrovna nebyl k dispozici jediný automobil, který rodině zbyl.

„Musím vyrazit. Pospěšte si, prosím,“ zavolala Heda na mladého Poláka v jeho mateřtině, když viděla, že stále ještě zapřahá.

Zvedl hlavu, přikývl a dál se věnoval postroji. Heda stála vedle kočáru a čekala, jednou rukou se přitom opírala o sluncem prohřáté dřevěné kolo. V zářivém světle letního dne se tmavohnědá srst obou koní leskla jako temné zrcadlo. Zvířata byla dobře krmená. To Heda poznala na první pohled. Koneckonců vyrostla v hřebčínu.

Aby zakryla svou netrpělivost, pohladila po hřbetě klisnu Lottu, kterou si postupem času obzvlášť oblíbila. Na chladnokrevníka byla Lotta až příliš živá a měla překrásné oči. Když nyní otočila hlavu a podívala se na Hedu, jako by při pohledu do Hediny tváře chápala touhu a netrpělivost, které ženu pohánějí.

Heda se usmála a dovolila si jednu dvě minutky snít o Eckhardtovi. Jak se mu asi bude na statku Falkensee líbit? Byla to jeho první návštěva v rodném domě její matky, rozené von Bargelow.

Heda se dívala směrem k silnici, která vedla ke statku od vsi Falkensee. Kdyby teď Hannes Grumpke dorazil automobilem, mohla by přece jen nakonec jet na nádraží vozem. Nebyla si jistá, zda mladý Polák úmyslně zapřahá koně tak dlouho, nebo jestli to jenom dobře neumí. Nejraději by ho poslala pryč a udělala to sama, ale dobře věděla, že by ji za to matka vyplísnila. Ne proto, že by bylo pod její úroveň ten úkol vyřídit, ale proto, že bylo důležité projevovat vůči

zaměstnancům jistou přísnost. Kdyby kvůli své netrpělivosti udělala místo mladého Poláka jeho práci za něj, hned by se to rozkřiklo a lidé by se poflakovali ještě víc než doposud.

Hedina matka Charlotta vedla domovský hřebčín přísně, ale spravedlivě, a to samé činila i zde. Koneckonců zastupovala Ludvíka, Hedina nevlastního bratra, který byl několik posledních let pánem na statku Falkensee, nyní však sloužil na frontě. Dlouholetý správce statku také narukoval hned v prvním roce války. Jeho následník Hannes Grumpke dělal, co mohl, byl však na své pozici jen nouzovým řešením. To Heda pochopila už po krátké době. Téměř šedesátiletý Grumpke strávil celý život na selském statku. Vyznal se v seti a ve sklizni a také v kravách, které teď byly na statku Falkensee ve stájích místo koní. Pro Grumpkeho však bylo obtížné uvažovat v dimenzích velkostatkáře. Nechápal rozdíl mezi výdaji a investicemi ani nedokázal plánovat dopředu nebo organizovat výsev a sklizeň na tolika polích.

O finance se nyní starala Heda. Tento úkol jí matka svěřila ihned po jejím příjezdu na statek. Heda byla ráda, že má aspoň nějakou smysluplnou činnost, a vrhla se po hlavě mezi účetní knihy a účty, aby ve svém milovaném světě čísel našla jistou oporu a trochu radosti.

Přestože bylo pro Hedu těžké opustit město a práci v bance, k jejímu vlastnímu překvapení se jí na statku Falkensee brzy velmi zalíbilo. Oblíbila si nejen své úkoly na statku, ale i rozlehlý panský dům a přírodu, která jej obklopovala, jakmile vyšla ven: malý park za panským domem, jezero a pole a lesy kolem něj, jež se rozprostíraly po mírně zvlněné krajině.

Tady na venkově v Západním Prusku válku skoro nepocítovali. Občas přelétly bombardéry směrem na východ. Tehdy Heda na okamžik polekaně zatáhla hlavu, ale byly to vždycky německé stroje, které smrtící náklad shazovaly nad nepřátelským územím. V takových chvílích Heda soucitně myslela na lidi, kteří se obávali náletů německých letadel stejně, jako se ona bála v Berlíně při zvuku sirén letecké ochrany.

Nyní si budou smět s Eckhardtem společně vychutnat deset dní klidu a míru na venkově. Po svatbě je čeká téměř týden manželského života v panském domě. Před nimi byly dny a hodiny téměř beze strachu. Ludvík se bohužel nebude moci svatby zúčastnit. Ale nemusel se obávat ani o něho by možná znamenalo až příliš velké štěstí.

Heda otočila hlavu a pohlédla na panský dům. Zapadající slunce v jasném letním odpoledni ponořilo bílé zdi do měkkého světla a rozzářilo červené tašky na střeše. Dvě řady oken se zlatavě třpytily a zdálo se, jako by na ni rohové okno ve druhém patře mrklo, když ho náhle někdo otevřel. Heda poznala Kláru, služebnou, která hadrem začala čistit sklo a mrkající okno utopila v mýdlové vodě.

„Je zapraženo,“ prohlásil červovlasý mladík a stoupl si vedle Hedy.

„Mnohokrát děkuji,“ usmála se na něj Heda. Pohledem zavádila o velké písmeno P, které měl přišít na košili v úrovni hrudníku. Musel to písmeno ze zákona nosit, aby bylo možné rozpoznat, že se ho týkají takzvané výnosy o Polácích. Byl válečným zajatcem na nucených pracích. Protože nyní byla většina mužů na frontě, nebylo by téměř možné obhospodařovat velkostatek jako Falkensee bez pomoci zajatců, kteří tam na nucené práce byli přiděleni. Zde v Západním Prusku pocházela většina zajatců z Polska.

Němečtí sedláci a velkostatkáři, ke kterým byli tito váleční zajatci přiřazeni, dostali pokyny, aby se o ně starali hůř než o jiné zaměstnance. Po setmění nesměli tito lidé opouštět své ubytovny. Nesměli vlastnit žádné peníze nebo cenné předměty, a dokonce ani zapalovač. Vlastně nesměli nic kromě práce, jídla a spánku. A kdy a jak toto směli vykonávat, jim bylo také předepisováno.

„Děkuji,“ zopakovala Heda. Pokaždé byla na rozpacích při pomýšlení, že se těchto mužů nikdo neptal, zda tady chtějí být a pracovat pro ni. Situaci nijak neusnadňovalo, že hovořila řečí zajatců, protože sama v Polsku vyrostla. Její otec byl Polák a v jejích žilách proučila z poloviny polská krev. Přesto byli její krajané na statku jako zajatci a ona sama bydlela v panském domě. Při návratu do Německa

Heda i její matka znovu přijaly jméno Bargelow. Zde v Německu byli Poláci opovrhovanými nepřáteli a polský původ mohl být příliš nebezpečný, proto Charlotta a Heda používaly polštinu v kontaktu se zajatci jen tehdy, když je neslyšel nikdo cizí.

Heda ještě jednou na mladíka kývla, vyšvihla se na vůz, sáhla po opratích a mlaskla jazykem. Koně se dali do pohybu a povolně klusali. Přesto dojede na nádraží až krátce po příjezdu vlaku. Byly to ztracené minuty. Čas, který mohla strávit s Eckhardtem.

Heda se svaštělým čelem zírala na cestu přes lesklé hřbety obou klisen. Trvalo to jen necelou půlhodinku, přesto se jí zdálo jako věčnost, než konečně dojecha k okraji městečka Bischofswerder. Rozhodla se jet zkratkou, a tak odbočila ostře doprava. Když se bude i nadále držet vpravo, přejede koleje a nakonec zastaví před nádražní budovou. Jevilo se jí to jako výrazně kratší cesta než jízda po hlavní silnici.

Po deseti minutách zjistila, že se šeredně zmylila a zabloudila. Proč se jí opakovaně stávalo, že přecenila svůj orientační smysl? Takto přijede určitě pozdě. Nějakého kolemjdoucího se zeptala na cestu a zoufale pobídla koně. Kolem správné odbočky projela očividně už několikrát a nádraží muselo být docela blízoučko. Srdce jí bušilo touhou, netrpělivostí a zároveň i vztekem nad vlastní chybou.

Eckhardt již na ni zajisté delší dobu čeká před nádražím. Vysoký, se širokými rameny a pohledný ve slušivé důstojnické uniformě. Už jen poslední zatačka a pak ho konečně uvidí.

Vzápětí zklamaně přivřela oči, protože prostor před nádražím byl liduprázdný. Eckhardt nebyl široko daleko k vidění. Na kraji ulice stál jen žebříňák, na který dva muži nakládali bedny a pytle.

Heda zastavila koně, seskočila z kočáru, oběma klisnám zavěsila pod čumák pytlíky s ovsem a utíkala k nádražní budově a pak hned dál ke kolejím. Eckhardt má zajisté nějaký důvod, proč na ni čeká na nástupišti. Tam jí k jejímu dalšímu zklamání šel v ústřety jen přednosta stanice.

„Promiňte, prosím,“ oslovila ho Heda.

Starší pán byl při chůzi natolik shrbený, že mu přes kšilt čepice nebylo vidět do obličeje.

„Vlak v šest,“ řekla Heda. „Zřejmě má zpoždění. Můžete mi říct, kdy přijede?“

Muž v uniformě se narovnal, kolik mu jeho hrbatá záda dovolila. „Vlak přijel včas. Stává se opravdu výjimečně, že naše vlaky nejedou podle jízdního řádu.“

„Ale...“ Heda klouže znovu pohledem po nástupišti. „Můj snoubenec... Přijela jsem ho vyzvednout. Neviděl jste ho náhodou? Je důstojník v armádě. Jeho uniforma je...“

„Promiňte, madam. Znáám uniformy našich statečných vojáků a důstojníků,“ přerušil ji přednosta stanice vyčítavě. „Každý konáme svou povinnost tam, kde je třeba. Ti muži na frontě, já zde.“

„Zajisté plníte dobře svou povinnost,“ rychle mu přitakala Heda. „Neviděl jste ho? Je oberstleutnant.“

Muž rozhodně zavrtěl hlavou. „Nikdo takový nevystoupil. Toho bych si určitě všiml.“

„Měl v plánu přijet tímto vlakem, jsem si tím naprosto jistá,“ mračila se Heda nešťastně.

„Něco se mu nejspíš přihodilo cestou. Příští vlak z tohoto směru přijíždí zítra dopoledne v deset hodin,“ prohlásil, a aniž se o Hedu dál zajímal, odbelhal se pryč.

Heda bezradně sraštila čelo a odcházela zpátky ke kočáru. Když se k němu blížila, slyšela, jak obě klisny spokojeně chroupají oves. Odebrala jim pytlíky s krmivem a nastoupila do vozu. Odhodlaně narovнала ramena, lehce švihla koženými řemeny a vydala se na cestu zpátky na statek Falkensee.

Přijede zítra, pomyslela si. Něco se mu cestou přihodilo a neměl jak dát vědět. Zítra však přijede a za tři dny se vezmeme.

Ale ať si v hlavě tyto věty opakovala, kolikrát chtěla, husí kůže, která jí na zádech navzdory teplému večeru naskočila, zůstávala.

2. kapitola

Charlotta
Statek Falkensee, Západní Prusko,
konec července 1943

Charlotta zamyšleně vrátí list papíru popsaný několika málo řádky do obálky. Pak si dopis položila na klín a pohládila písmena na obálce, vzletně napsaná modrým inkoustem.

Charlottina neterř Isabella, jediná dcera její sestry Alice, žila již několik let ve Spojených státech amerických. Na svou původní vlast a německou rodinu však nezapomínala. Neutekl jediný týden, aby jim nenapsala dlouhý dopis. V listu se neobracela pouze na svou matku, ale pokaždé na celou rodinu – na všechny její členy žijící na statku Falkensee. Isabella nikdy neopomenula zmínit, jak ráda by na rodném statku opět žila nebo ho alespoň navštívila.

Isabelle se v Americe líbilo, její manžel Leonhard tam pracoval jako zvěrolékař. Statek Falkensee však stále nosila v srdci, jak pokaždé se steskem psala, a čekala na dobu, kdy se se svým židovským manželem a jejich dvěma dcerkami bude konečně smět bezpečně vrátit do Německa. Předpokladem k tomu byl však konec války a nová německá vláda, to bylo jasné Isabelle stejně jako Charlottě.

Charlotta potají doufala, že vláda NSDAP v Německu brzy skončí a s ní také pronásledování Židů i dalších menšin a že lidé nadále nebudou špehováni a zavíráni do vězení kvůli nevhodným slovům.

Bezpočet nevinných občanů nenávratně zmizelo v trestních táborech. Avšak přání, aby Hitler a jeho kumpáni konečně zmizeli ze scény, nesměla Charlotta v žádném případě vyslovovat nahlas. Ale spoň ne před lidmi, kterým plně nedůvěřovala, protože za taková slova by mohla až příliš rychle skončit v trestném táboře sama.

Charlotta se zamyšleně dívala velkým nízkým oknem ze salónu do parku, který se rozprostíral za panským domem a mírně se svažoval k jezeru. Až příliš dobře chápala, co asi její neteř cítí daleko od statku Falkensee. Isabella tady vyrostla stejně jako předtím Charlotta a toto bylo místo, dům a kus země, jež se zaryly hluboko do srdcí lidí, kteří zde měli domov.

Také Charlotta kdysi opustila milovaný rodný dům kvůli muži a nikdy toho nelitovala. Přesto neuplynul jediný den, v němž by na statek Falkensee nevzpomínala. Na sněhobílý dům s velkou vstupní halou a pokoji s vysokými stropy, na úrodná pole, překrásné koně a stinný lesík. Karolova láska a dny a noci strávené s ním jí ztrátu domova víc než vynahradily. Se svým mužem v Polsku vybudovali nový společný domov: hřebčín Darranowski. Koně z jejich chovu záhy získali skvělou pověst v blízkém i vzdálenějším okolí. Podobně jako koně z malého, ale velice úspěšného chovu na statku Falkensee. V polském hřebčíně vyrostl Charlottin syn z prvního manželství Ludvík a narodila se tam i její dcera Heda.

Tento domov ztratili, když Němci v roce 1939 obsadili Polsko. Museli uprchnout a Karol se podruhé připojil k polskému odboji. Při té myšlence se Charlottě sevřelo srdce strachem a starostí. Její muž zoufale bojoval za svou vlast už v dobách svého mládí. Proč ho znovu musel postihnout stejný osud ve věku šedesáti let? Mohl teď sedět u krbu a houpat vnoučata na kolenou. Karol však nebral svůj věk jako výmluvu, i když už nemohl spolu se svými mladšími spoluobojovníky žít schovaní v lesích a odtamtud napadat okupanty.

„Je potřeba udělat a zorganizovat spoustu věcí,“ vysvětlil jí. „Potřebujeme zbraně. A musíme se postarat, abychom měli fungující vládu, která povede naši zemi, jakmile Němci odejdou.“

Charlotta věděla od začátku, že bude Karola muset nechat tento boj bojovat. Takového ho poznala a milovala. Jako muže, který by v případě nutnosti šel pro svou vlast i na smrt.

Než Karol zmizel v jedné tajné velitelské centrále odbojového hnutí, důrazně Charlottu žádal, aby co nejrychleji opustila Polsko. Byla sice rodilá Němka, ale přece jen si vzala za muže Poláka a žila s ním v Polsku. Nikdo netušil, co by se s ní mohlo stát, kdyby padla do rukou okupantů.

Existovalo však jedno místo, kde se cítila v bezpečí. Vrátila se na statek Falkensee, do domova svého dětství a mládí. Již jako mladá žena věděla, že rodný dům jí vždy bude útočištěm.

Tady jí bylo třeba k tomu, aby zůstal zachován chod statku. Aby byla za pomoci zajatců na nucených pracích oseta a sklizena pole. Aby byli schopní odevzdávat potraviny, které německý stát vymáhal od malých selských statků i velkostatků k zásobování obyvatel i vojáků na frontě.

Její syn Ludvík narukoval ve druhém roce války a svěřil statek do jejích spolehlivých rukou.

Charlotta pohledem sledovala vrabčáka, který prolétl za oknem. Jak strašná to byla doba. Nejenže obyvatelstvo sužovala válka, ale zákony a nařízení, které v zemi platily, musely v každém rozumně myslicím člověku vyvolávat pocit, že se ocitl v blázinci.

Naštěstí Heda konečně opustila hlavní město a přestěhovala se také na statek Falkensee. V Západním Prusku sice možná vládl zdánlivý mír, ale doposud se zde cítili bezpečně. Naproti tomu v Berlíně byly při náletech Spojenců mezi lednem a březnem zničeny celé čtvrti města a zahynuly stovky lidí, kteří nestihli včas utéct do krytu.

Možná zůstávala Heda v Berlíně tak dlouho proto, že se domnívala, že tam musí alespoň částečně nahradit svého snoubence Eckhardta v bance jeho otce. Třeba se cítila Eckhardtovi blíže na místě, kde předtím společně pracovali a denně se vídali. Anebo jí připadalo zbabělé opustit město, v kterém museli zůstat její budoucí tchán a tchyně.

Přece jen byla výhoda, že se válečný sňatek měl konat zde v Západním Prusku, přestože ženichovi rodiče museli přijet z Berlína. Aspoň si mohli být jistí, že tady nebude svatba a následná malá slavnost přerušena leteckým poplachem.

Pokud tedy... ano, pokud se Eckhardt do pozítří objeví. Když ho včera jela Heda vyzvednout na nádraží, nevystoupil z vlaku, jak bylo domluveno. Od té doby o něm nikdo neslyšel, ani jeho rodiče. Heda pochopitelně okamžitě volala svému budoucímu tchánovi do banky v Berlíně.

Buď byl Eckhardt cestou na Falkensee zadržen a z nějakého důvodu nemohl telefonovat ani telegrafovat, nebo ani nemohl nastoupit na dovolenou schválenou kvůli plánované svatbě. Nad možnými důvody Charlotta raději nechtěla dumat. Nebo snad bylo možné, že nepřišel, protože si to se svatbou rozmyslel?

Přestože Heda po svém návratu z nádraží vypadala na první pohled klidně, Charlotta věděla, že její dcera si dělá velké starosti. Heda se naučila, v neposlední řadě i díky práci v bance a dlouholeté spolupráci s mužskými kolegy, neustále navenek vystavovat chladnou tvář. To však neznamenalo, že nebyla schopna vroucích citů, velkého štěstí či hlubokého zármutku.

U snídaně byla Heda bledá a vypadala, jako by v noci nespala, pod očima jí ležely tmavé stíny jako havraní křídla.

Charlotta si vroucně přála, aby měl tento příběh dobrý konec. Heda si v panujících těžkých časech zasloužila alespoň kousíček štěstí.

Když se ozvalo opatrné klepání na dveře, Charlotta sebou trhla. Byla tak ponořená do svých myšlenek, že úplně zapomněla, na koho vlastně v salónu čeká. Narovнала se na židli jako svíčka, odhodlaně vystrčila bradu a energickým hlasem vyzvala klepajícího, aby vystoupil.

Muž, který otevřel dveře a několika kroky přešel místnost, nepůsobil navzdory odranému oblečení a předepsanému „P“ na kabátě podřízeně. Jeho jasný pohled a držení těla prozrazovaly inteligenci

a sebevědomí. Zastavil se těsně u Charlotty a pozorně jí hleděl do tváře.

„Dala jste mě zavolat?“ Mluvil plynne německy, i když s výrazným přízvukem.

Charlotta s úsměvem pokynula na druhou židli, která stála u stolu.

„Děkuji, že jste přišel tak rychle,“ řekla polsky, když se posadil. Wiktor Nowak dobře věděl, že se s ním může bez potíží bavit jeho rodnou řečí, i když dbala, aby se zajatci na nucených pracích nedověděli, odkud přesně pramení její skvělá znalost polštiny.

„Dáte si čaj?“ zeptala se Charlotta, jako by to byl jeden ze sousedů, kteří se stavili na zdvořilostní návštěvu. Přesně tak se k němu bude chovat – přestože znala ten zcela absurdní zákon, který jí jako podle rodného listu rozené „árijce“ zakazoval sedět s ním u jednoho stolu.

Samozřejmě i Nowak věděl, že výnosy o Polácích zakazují soukromé kontakty Němců a polských zajatců na nucených pracích, proto ani tento hrdý muž nedokázal potlačit záblesk údivu v šedých očích, když mu kromě místa k sezení nabídla také čaj.

Stroze přikývl a sledoval, jak Charlotta naplnila druhý šálek stojící na stole a přisunula mu cukr a smetanu.

S přátelským úsměvem počkala, než si do čaje přidá dvě lžičky cukru a trochu smetany. Potom pokynula ke skleněné mističce se sušenkami.

„Nabídněte si, pane Nowaku.“

Znovu se mu na tváři objevilo překvapení. Potom se zhluboka nadechl a vzal si jednu velkou kulatou sušenku. Mouky, cukru a másla měli na statku dostatek, takže k čaji se pravidelně podávalo i sladké pečivo.

Byly sice stanoveny dávky, které musela každá usedlost odvádět z toho, co se na statku urodilo, přesto bylo množství, které zbývalo statkářům a jejich rodinám, překvapivě velkorysé. Možná dokonce i sám Hitler zaslechl biblické „při mlácení obilí nedáš dobytčeti

náhubek“. Kromě toho většina sedláků úmyslně odhadovala nižší výnosy sklizně a mnoho z nich potají vykrmovalo další prasata a slepice, které nebyly hlášené.

„Nechám vám zabalit sáček sušenek i pro ostatní muže.“ Charlotta pocítila výčitky svědomí. Mělo ji napadnout dřív, že by si zajatci zajisté občas rádi dali něco sladkého.

Na statku Falkensee nikdy příliš nedbali na zvláštní pokyny, které byly uvedeny ve výnosech o Polácích. Kdo tvrdě pracoval, musel také pořádně jíst. To věděl každý, kdo někdy pomáhal při sklizni nebo ve stáji.

Na Charlottinu poznámku o sušenkách Wiktor Nowak neodpověděl, jen sotva znatelně zdvihl obočí.

„Od nynějška budou muži dostávat každý týden sáček sušenek,“ prohlásila Charlotta rozhodně. „Dohlédli byste prosím, aby byly sušenky rozděleny spravedlivě?“

Nowak kývl a mlčel dál.

„Muži vás poslouchají,“ pokračovala Charlotta. „A protože se tu vyskytl jeden problém, domnívám se, že bychom ho mohli vyřešit společně tak, abychom z toho všichni měli výhody.“

Nowak znovu zdvihl obočí. Tentokrát tak vysoko, až téměř zmizelo v jeho černých vlasech. „Proč si myslíte, že mě muži poslouchají? Vy jste statkářka a muži pracují pro vás.“

Charlotta netrpělivě mávla ve vzduchu rukou. „Mohli bychom si prosím ušetřit tyto zbytečné řeči? Já na statku sice rozhoduji, ale vás muži poslouchají. To znamená, že dohoda, na které se oba shodneme, může být výhodná pro statek i pro muže – když se rozumně domluvíme.“

Nyní se Nowakovo obočí setkal nad kořenem nosu.

„Muži se při práci poflakují a snaží se tímto způsobem sabotovat německého nepřítele. To je celkem pochopitelné.“ Charlotta se napila čaje a na Wiktora Nowaka se usmála.

Opětoval její pohled s netečným výrazem ve tváři. Pak sáhl po šálku čaje a několika málo doušky jej vyprázdnil.

„Byli jste sem přivezeni jako váleční zajatci a máte pomáhat žít německý lid a německé vojáky. Muže, kteří obsadili vaši vlast,“ pokračovala Charlotta. „Je nasnadě, že vám příliš nezáleží na tom, plnit tento úkol ke spokojenosti Němců.“

Nowak dál mlčel. Vzal z podšálku zbytek sušenky, vložil si ho do úst a žvýkal, jako by v tuto chvíli nebyly na světě žádné důležitější úkoly.

„Teprve včera jsem si všimla, že Janovi trvalo téměř půl hodiny, než zapřáhl landaur, s nímž chtěla jet má dcera na nádraží. Chtěla tam vyzvednout svého snoubence. Řekla bych, že to není nic, co by německou záležitost mohlo nějak posunout.“

„Vy znáte Janovo jméno?“ ozval se Nowak překvapeně.

„Žijeme spolu na statku Falkensee již několik měsíců. Znáám jména všech mužů. A vím, že vás poslouchají. A také vím, že jste byl ve své vlasti před válkou profesorem literatury, pane Nowaku. Jedním z nejmladších profesorů, protože vám ještě není čtyřicet.“

Nyní Nowak překvapením vytřeštil oči, takže Charlotta ve světlem odpoledni rozeznávala svůj vlastní odraz v jeho zornicích.

„Byla jsem mnoho let vdaná za jednoho z vašich krajanů. Naše manželství skončilo, ale znám Poláky a jejich zem.“ Složila si ruce v klíně a odmlčela se. Pokaždé ji bolelo, když musela předstírat, že se jako „dobrá Němka“ na začátku války s Karolem rozešla. „Nyní zodpovídám za tento statek. Vyrosla jsem tady, je to majetek mé rodiny. Nikdy jsme nenechali zkazit úrodu nebo v dešti zplesnivět obilí. Krávy, které jsme si pořídili místo chovných koní, je potřeba nakrmit a podojit. Udělala bych to sama se svou dcerou, starým správcem a třemi pacholky, kteří nám zbyli. Ale nezvládneme to. Potřebujeme pomoc vás a vašich mužů, proto mám pro vás návrh.“

„Ano?“ Tentokrát Nowak obočí nezdvíhl.

„Řekněte mi, jaké zvláštní potraviny a další výhody by vaši muži rádi dostali. Nemohu zajistit úplně všechno, ale vynasnažím se splnit co nejvíce jejich přání.“

„Odkdy se někdo ptá po našich přáních...“ Wiktor Nowak opovržlivě zafrkal.

„Já,“ usmála se na něj přátelsky Charlotta.

Nato Nowak také sotva znatelně zdvihl koutky úst.

„Vždy jste se k nám chovala slušně a hladovět jsme také nemuseli. Zajisté se ale najde něco, co by si muži ještě přáli.“

„Nemyslete si, že je pro mne snadné vás nutit k práci na našem statku. Nevím však, jak bych se bez vaší pomoci obešla.“

„Promluvíím s muži,“ řekl Nowak, „a vysvětlím jim, že jsme mohli dopadnout mnohem hůř.“

Zaváhal a Charlotta se na něj tázavě podívala.

„Abych byl upřímný,“ pokračoval nakonec, „sám jsem mužům uložil, aby pracovali pomalu.“

„Stydím se za to, co jsme vám my Němci provedli. Kdybych mohla...“ Zarazila se dřív, než by jí nakonec ještě vyklouzlo, že kdyby bylo po jejím, okamžitě by ukončila válku a postarala se, aby se všichni muži jakékoli národnosti vrátili domů.

„Gestapo kontroluje, jak se... zajatci na nucených pracích zacházíme,“ pokračovala. „Asi si vzpomínáte, že jsme měli doposud tři kontroly, což není mnoho. Musíme se snažit navenek dodržovat pravidla.“

„Polštáře v našich postelích jsou hrozně nepohodlné a cuckovité,“ řekl Nowak po chvíli.

„Pokusím se sehnat lepší, ale nic neslibuji. Jak možná víte, není zásobování spotřebním zbožím v poslední době příliš dobré.“

„Vážím si toho, že se pokusíte o nějaká zlepšení,“ stroze prohlásil Nowak.

„S potravinami je to snazší,“ odvětila Charlotta povzbudivě.

Nowak otevřel ústa, aby odpověděl, vtom se však otevřely dveře vedoucí do haly a v objevila se v nich Heda. Při pohledu na dceru se Charlotta vyděsila až do hloubi duše. Hedin obličej byl úplně bílý a strnulý, jako by byl vytesaný do mramoru. Její obvykle světlé zelené oči se zdály téměř černé a byly vytřeštěné hrůzou, jako by právě pohlédla do chřtánu pekla.

„Myslela jsem, že jsi tu sama, maminko,“ zašeptala a zoufale těkala pohledem mezi Charlottou a Wiktorem Nowakem.

Polák okamžitě vstal. „Je na čase, abych šel zase po své práci. Co se týče vaší otázky po oblíbených pokrmech, dám vám vědět, jakmile promluví s muži.“

„Děkuji,“ zamumlala Charlotta a pak ještě koutkem oka postřehl, že Nowak spěšně opustil místnost. Neodvažovala se spustit oči z Hedy, jako by tím mohla alespoň trochu zmírnit hrůzu, která způsobila, že tvář její dcery náhle vypadá jako potažená tenkou vrstvou ledu.

Na kratičky okamžik si Charlotta vzpomněla na sušenky pro polské muže, které slíbila Nowakovi. Ale na to bude ještě čas později.

Pohlédla na Hedinu třesoucí se rukou, v níž dcera držela pomáčkaný list papíru. Charlotta přispěchala k ní a opatrně jí vzala list z ruky. Byl to telegram. Charlotta na něj zírala, ale písmena měla před očima rozmazaná.

„Z Berlína. Od Friedricha,“ zašeptala Heda. Friedrich von Schlieffenstein byl Eckhardtův otec a Hedin bývalý šéf v bance.

„Eckhardt je nezvěstný...“ Hedin hlas byl křehký jako staříčkový pergamen. „Nevrátil se z posledního nasazení před svým odjezdem na dovolenou.“

Charlotta mlčky natáhla paže a přivinula ji k sobě.

„Pak je ještě naděje,“ zašeptala a vdechla něžnou vůni vanilky, kterou byla cítit její dcera. Heda tak voněla už jako miminko a to zvláštní aroma pro ni zůstalo typické dodnes.

Heda zvedla hlavu a úpěnlivě se na ni podívala. „Myslíš, že žije?“

„Ano,“ prohlásila Charlotta pevným hlasem. Někdy bylo potřeba věřit na zázraky.

3. kapitola

Klára

*Statek Falkensee, Západní Prusko,
začátek srpna 1943*

Klára dobře věděla, že paní Thielkeová dostala za úkol osobně donést sušenky Polákům. A to již včera večer, nedlouho poté, co dům navštívil ten muž s chytrýma, vážnýma očima. Jmenoval se Wiktor a byl něco jako mluvčí nuceně pracujících na statku. Klára se ho bála, stejně jako všech ostatních válečných zajatců.

Pokaždé, když jim zkřížila cestu, se na ni tak nějak divně dívali. Polil ji pak chlad a naježily se jí chloupky na pažích. Nedokázala by říct, co ji na těch pohledech tolik děsí. Působily tak nějak... hladově. Snad také rozzlobeně. Nebo obojí.

Ona by se také zlobila, kdyby její vlast přepadli cizí vojáci a následně ji odvěkli, aby v nepřátelské zemi pracovala. Koneckonců to však nebyla ona, kdo vpadl do Polska a přivezl polské muže jako zajatce na nucené práce do Německa. Kdyby bylo po jejím, válku by okamžitě ukončila. To by však nezměnilo nic na tom, že její otec padl na frontě hned v prvním roce války. Její matka zemřela krátce poté. Během několika málo dní ji horečka odvedla ze života ke smrti, ale možná to způsobil prostě jenom žal.

Tak se Klára stala v necelých patnácti letech sirotkem. Kdyby ji na statku Falkensee nezaměstnali jako služebnou a nebytovali v jedné z mansard v podkroví, nejspíš by umřela hladu nebo umrzla. Netušila, co by se stalo jako první, protože když její matka zemřela,

panovala mrazivá zima a za osiřelou dívku se nikdo ve vsi necítil odpovědný. Všichni byli zaměstnáni vlastními starostmi a životem.

Vtom se jako dobrý anděl zjevila mladá statkářka Florentýna von Krammbach a vzala ji s sebou do panského domu. Ne že by tím Klářin zármutek a samota skončily. Spala v podkroví úplně sama a každý večer se uplákávala do spánku. Kdysi bývaly zdejší mansardy všechny plné sloužících. Na statku však už dávno tolik služebnictva nebylo a těch několik lidí, kteří zde ještě pracovali, přicházelo ráno ze vsi a večer se tam zase vracelo. Jako třeba paní Thielkeová, která vařila pro rodinu v panském domě a pro všechny zaměstnance. A také pro Poláky.

Klára věděla, že když má paní Thielkeová zajatcům na nucených pracích donést v poledne polévku a chléb k večeři, nechodí naproti do čeledníku ráda. Pokaždé brblala pod vousy něco o „pšoncích“ a „chátře“. Paní von Bargelow však kuchařce výslovně nařídila, aby jídlo osobně do ubytovny Poláků nosila. Když statkář Ludvík von Krammbach musel narukovat, převzala zde velení jeho matka Charlotta von Bargelow, jež se sem krátce předtím přestěhovala. Byla mnohem energičtější než Florentýna von Krammbach, která jako by svými tichými způsoby a něžnými pohyby měla něco z anděla.

Dnes dopoledne si paní Thielkeová vymyslela výmluvu, aby mohla se sušenkami do čeledníku poslat Kláru. Údajně se nesmí hnout od hrnců, aby se nic nepřipálilo.

A protože se Klára až příliš bála odporovat většinou špatně nalděné kuchařce, přecházela nyní váhavě po hospodářském dvoře k čeledníku. Tam bydleli jen samí polští zajatci. Kromě nich na statku téměř žádní další muži nebyli. Starý Grumpke bydlel ve správcovském domku a tři němečtí čeledíni, kteří byli buď příliš staří, nebo moc nemocní, aby mohli narukovat, žili ve vsi a za prací na statek jen docházeli.

Vlastně se nemám čeho bát, pomyslela si Klára, když stála přede dveřmi čeledníku. V tuto dobu byli Poláci ještě někde na polích a pod dohledem Grumpkeho odváděli práce, které jim určil. Klára tedy

mohla jednoduše vklouznout do čeledníku, položit na stůl sáček se sušenkami a zase zmizet.

Když Klára vzala do ruky kovovou kliku dveří, cítila, že je navzdory vedru letního dne chladná. Klára kliku stiskla odhodlaně a otevřela dveře, které zavržaly tak hlasitě, až sebou trhla. Strnula a několik vteřin naslouchala budově, v níž zaváněl pach mokrého prádla.

Uvnitř bylo ticho, a tak váhavě vstoupila do zešeřelé předsíně. Stálo zde umyvadlo, které museli používat všichni muži. Před zadní stěnou natáhli obyvatelé šňůru, na které neuspořádaně viselo několik tílek, jedny dřevěné podkly a několik ponožek.

Klára rychle prošla předsíní. Právě se chystala vstoupit do společenské místnosti s velkým jídelním stolem, dvěma dlouhými lavicemi a několika ošoupanými židlemi, když koutkem oka postřehla nějaký pohyb.

S tichým výkřikem upustila papírový sáček se sušenkami na zem, otočila se a zírala do šedi temné místnosti bez oken. Jen světlo dopadající pootevřenými dveřmi kreslilo na ochozenou dřevěnou podlahu světlý čtvereček.

Z ničeho nic se vedle šňůry na prádlo objevil mladík. Běhlo jeho oči se blýskalo, když její překvapený pohled opětoval. Sám přitom vypadal téměř stejně vyděšeně, jako si ona připadala.

„Něco... něco jsem přinesla.“ Bezradně ukázala na sáček u svých nohou, pak si rychle dřepa a zase ho zvedla. „Sušenky... Jsou teď asi polámané. Ale chutnat budou stejně...“

Polák řekl něco, čemu pochopitelně nerozuměla. Pravděpodobně ani on z jejího zmateného koktání nerozuměl jedinému slovu.

Aniž ho pouštěla z očí, udělala krok stranou a na zdi vedle dveří nahmatala vypínač. Stropní svítidlo se rozsvítilo a ponořilo předsín do mdlého světla. Když zahlédla mladíka ve světle lépe, vylekaně nasála vzduch mezi předními zuby.

„Ty krvácíš. Co se stalo?“ Prázdnou rukou ukázala na jeho předloktí, po kterém stékal tenký pramínek krve až přes jeho prsty

a odtamtud kapala krev na podlahu, kde se již vytvořila malá červená loužička.

Mladík zase řekl něco, čemu nerozuměla. Potom šel k umyvadlu a držel nad ním zraněnou paži, takže krev nyní dopadala na bílý email.

Klára položila sáček na malou skříňku u zdi a rozhlížela se po nějakém čistém hadříku.

Kromě spodního prádla na šňůře však nenašla nic vhodného, co by se dalo použít jako obvaz.

Klára odhodlaně odvázála bílý bavlněný šátek, který měla ovázaný kolem krku ke svým obyčejným šedým šatům. Patřil sice k jejímu pracovnímu oděvu, bylo však potřeba zastavit krvácení, a to rychle. Kdyby běžela zpátky do domu a snažila se tam nalézt něco vhodnějšího, uteklo by příliš mnoho času.

„Nech na to téct vodu,“ poručila a stoupla si vedle mladíka.

Ten nereagoval, dál stál bez hnutí a sledoval, jak krev kape do umyvadla. Pochopitelně jí nerozuměl.

Klára otočila kohoutek a natočila mu paži tak, aby čistá voda tekla přes ránu. Nyní si Klára všimla, že má na předloktí několik hlubokých škrábanců. Vzpomněla si, že Grumpke včera při svém obvyklém šálku kávy mluvil o plotu, který je třeba opravit.

„Byl to ostnatý drát?“ Zeptala se jen, aby něco řekla, a doufala, že krvácení díky studené vodě ustane. Potom bude moci kolem paže pevně omotat šátek, aby se okraje rány přimáčkly k sobě. Klára viděla nejednoho muže, který se zranil při práci a byl ošetřen. Lidé ze vsi neměli peníze, aby kvůli každé drobnosti běhali k lékaři. Dokud to bylo jen trochu možné, pomáhali si sami.

„Ostnatý drát,“ vyhrkl Polák najednou. Vyslovil ta slova trochu zvláště, ale bylo mu rozumět.

Udiveně se na něj zboku podívala. „Umíš německy? Rozumíš mi?“

„Málo německy. Nerozumět moc.“ Vrtěl hlavou, až mu černé vlasy padaly do očí.

„V každém případě víc, než kolik já rozumím z polštiny.“ Klára zavřela vodovodní kohoutek, opatrně zlehka osušila ránu spodním okrajem ručníku, který visel vedle umyvadla a vypadal poměrně čistě, a potom ránu obvázála. Utáhla šátek co nejlépe a jeho konce svázala.

„Hotovo.“ Zvedla hlavu, a když si uvědomila, že jeho tvář je od té její vzdálená jen několik málo centimetrů, rychle ucouvla o krok zpátky.

„Danke,“ řekl s hrdelním přízvukem, který se jí vlastně docela líbil.

„Kdyby to nepřestalo krváčet, musel bys k lékaři.“ Samozřejmě nemělo smysl mu to říkat, ale nemohla tam jenom tak stát a zírat na něj.

„*Dziękuję*.“ Usmál se a díval se na ni, jako by pozoroval kousek čokolády. Nebo západ slunce, když obloha vypadá jako jahodová zmrzlina.

„*Dzie*... Nerozumím,“ řekla nejistě.

„Děkuji. *Dziękuję* znamená děkuju.“

„Aha,“ vydechla a s tázavou intonací zopakovala: „*Dziękuję?*“

Přikývl s úsměvem a pořád na ni upřeně hleděl, ani na chvíli se nepodíval jinam. Najednou si uvědomila, že jeho oči mají stejnou barvu jako lahodné kakao, jehož šálek o posledních Vánocích dostal každý v domě. Jak se tak dívala na mladého Poláka, měla na okamžik pocit, jako by na jazyku znovu cítila tu jemnou sladkou chuť. Polkla a otočila hlavu.

„Ano, moc velké *dziękuję*,“ přikývl s vážnou tváří.

„To bylo... Nemohu tě přece nechat vykrváčet.“ Pokrčila rameny a podívala se směrem ke dveřím. V kuchyni na ni čekal kbelík plný brambor, aby je oloupala.

„Jsi moc milá. A moc...“ Zarazil se, hledal vhodné německé slovíčko, které neznal. Pomalu zdvihl svou zdravou paži, natáhl ji a špičkami prstů se zastavil před jejím obličejem. Dost dlouho na to, aby mohla utéct. To však neudělala. Stála tam, cítila, jak jí buší srdce, a tajila dech.

„Milá a...“ Polské slůvko, které zašeptal, znělo strašně složitě. Nedokázala si zapamatovat všechna písmena a slabiky. Když ji něžně pohladil po tváři, měla v hlavě prázdno jako v misce pro kočky, když ji večer ve stáji vymyla.

Na místech, kde se jeho prsty dotkly její pokožky, úplně hořela. Ten žár však nebolel. Byl to příjemný pocit a příjemný žár.

„Já Jan,“ řekl po chvilce a nechal paži klesnout.

„Klára,“ vyhrkla a sama slyšela, jak podivně zastřeně a přidušeně zní její hlas.

„Klára,“ opakoval a z jeho úst znělo její jméno cize a podivně. „Krajsná Klára.“

Potřebovala chvíli, než porozuměla, co tím myslel. „Krásná? Ne, to nejsem...“ Tváře jí hořely.

Často stála před malým, skvrnitým zrcadlem ve své mansardě, kartáčovala si vlasy, splétala si je nebo je zkoušela vyčesat na zátylku a přitom přemýšlela, zda jednou přijde nějaký muž, kterému by připadala krásná. Potají četla romány, v nichž se muži na první pohled zamilovávali do žen, které je ohromily. Pak ti muži nechtěli nic jiného než být s tou ženou, políbit ji a vzít si ji za manželku. Kláře bylo osmnáct, skoro devatenáct, a zatím nikdy žádného muže nepolíbila.

Možná nikdy ani žádného nepolíbí. Jak by mohla poznat toho pravého, když neměla nic pěkného na sebe ani peníze, aby si mohla nechat ostříhat a navlnit vlasy? Stejně byli všichni mladíci, kteří by přicházeli v úvahu, pryč. Bojovali na frontě a nikdo nevěděl, kolik z nich přežije válku a vrátí se domů. Zdálo se, že zde na statku Falkensee a v nedaleké vsi žijí už jen ženy, děti a staříci. A samozřejmě váleční zajatci. Jenže z těch měla Klára strach. V každém případě z nich měla strach do dnešního dne.

Protože vypadali se svými tmavými vlasy a pátravými pohledy tak cize. Protože mluvili nesrozumitelným jazykem a slova vyslovovali hrdelně. A paní Thielkeová tvrdila, že musí existovat pádný důvod, proč je zakázáno chovat se k nim přátelsky.

Klára slyšela, že v jedné vsi poblíž Deutsch Eylau pověsili jednoho Poláka, protože ho přistihli v posteli s německou ženou. Podle slov kuchařky ho „uvázali“ uprostřed náměstí. Pro výstrahu lidem.

„Kláro?“ Letmý dotek na rameni způsobil, že se zachvěla. Stávalo se až příliš často, že se toulala v myšlenkách aleko, zapletená ve svých snech, obavách a starostech jako v klubku vlny, s kterým si hrála kočka.

„Ano?“ Pohlédla do jeho kakaově hnědých očí a musela se usmát. Janův pohled nebyl nijak vzteklý nebo rozzlobený. Díval se na ni tak přátelsky, že měla pocit, jako když v sobotu večer leží v kuchyni ve velké cínové vaně plné horké vody.

„Ty hodná. My zase mluvit? Já učit německy. Pro tebe.“

Klára přikývla, ale vzápětí vyděšeně zavrtěla hlavou. Nesměla si domlouvat s Polákem schůzku. Kdyby to tak postřehla paní Thielkeová! I kvůli německému muži si kuchařka pustila pusu na špacír. A jestli byla pravda, že bylo zakázáno chovat se k zajatcům mile...

Klára beze slova vyběhla ze dveří na dvůr a pak úzkou cestičkou k zadnímu vchodu do panského domu. Avšak dřív, než došla k budově, zaslechla za jedním z vysokých keřů, které oddělovaly trávník v parku od cestičky, zvláštní tlumený zvuk. Když se zastavila a stoupla si na špičky, aby nahlédla přes keř, spatřila Hedu von Bargelow. Mladá žena seděla zhroucená na bíle namalované lavičce ve stínu větroví. Chvěla se jí záda, ale teprve když Klára znovu zaslechla ty podivné zvuky, kvůli kterým se zastavila, pochopila, že slečna von Bargelow pláče.

Klára tam nerozhodně stála. Má jít dál a dělat, jako by nic neslyšela a neviděla? Možná by bylo slečně Hedě von Bargelow trapné, kdyby ji někdo viděl plakat. Klára mladou statkářku moc neznala, protože se do panského domu nastěhovala teprve nedávno. V elegantních šatech z Berlína, se vzpřímeným postojem těla a ráznou chůzí působila přísně a chladně. Ne jako žena, která se schovává za keřem a pláče.

Klára věděla, že snoubenec Hedy von Bargelow nedorazil na nádraží, jak byli domluvení. A přitom se chtěli brát. Jenže k tomu teď nejspíš nedojde. V každém případě paní Thielkeová nenakládala maso na pečení a nyní by na to bylo již příliš pozdě, když byla svatba plánovaná na zítřek. Nikdo však už nevěřil, že by se ženich ještě objevil včas.

Klára váhavě obešla keř a stoupla si k lavičce. „Fritz Brahmke ze vsi minulý měsíc také nevystoupil z vlaku, když měl přijet na dovolenou domů,“ řekla. „Jeho matka strašně moc plakala, ale o několik dní později přišla zpráva, že jenom zabloudil na hlídce.“

Heda von Bargelow se otočila a několik vteřin zírala zarudlými očima na Kláru. Pak si spěšně otřela špičkami prstů vlhké tváře, zašátrala v kapse své sukně, ale vytáhla zpět prázdnou ruku.

Klára z kapsy na zástěře vytáhla svůj kapesník a nabídla ho mladé statkářce. Přitom jí běželo hlavou, že je to dnes už druhý kapesník, který někomu dává. Jaký zvláštní den.

„Je úplně čistý. Dnes ráno jsem si ho vzala ze zásuvky a ještě nepoužila,“ ujišťovala slečnu von Bargelow, která nerozhodně hleděla na složený bavlněný kapesníček.

„Mnohokrát děkuji.“ Mladá statkářka si vzala kapesník, nepoužila ho však a jen ho zmuchlala svými prsty. Přitom otevřela ústa, jako by chtěla něco říct, ale hned je zase zavřela.

„Chápu, že jste smutná a děláte si starosti, ale určitě všechno dobře dopadne. Zajisté přijede, stejně jako Fritz.“ Klára jen bezradně pokrčila rameny. Jako služebná neměla právo udílet dobré rady nikomu z rodiny statkářů. Nedokázala však prostě odejít a nechat smutnou Hedu von Bargelow samotnou.

Klára neklidně přeshlapovala z nohy na nohu. Přitom se podívala k čeledníku naproti. Právě v tom okamžiku z něj vycházel Jan. Bílý šátek, který ovinula kolem jeho předloktí jako obvaz, ve slunečním světle zářil.

Jako by cítil její pohled, otočil hlavu jejím směrem. Bylo to tak nečekané, že už nestihla pohled odvrátit jinam. Stála jako zkamenělá

a viděla, jak Jan zvedl zraněnou paži a opatrným pohybem jí zamával.

Klára cítila, jak jí začínají hořet tváře. Jako sama od sebe se zvedla její pravá ruka do výšky hrudníku. Prsty se jí neobratně pohybovaly, ale Jan to určitě dobře viděl, protože stáhl ústa do úsměvu. Pak odešel dlouhými kroky směrem ke stájím.

Když se Klára znovu obrátila k Hedě von Bargelow, ta upírala zasmušilý pohled do prázdna. Zdálo se, že si vůbec neuvědomuje, že Klára stále stojí vedle ní.

„Určitě přijede,“ opakovala Klára bezmocně.

Když se na ni mladá statkářka podívala, vyděsila se Klára zloby v jejích očích.

„Ne,“ vyhrkla na ni slečna von Bargelow a vyskočila. „Už se nikdy nevrátí.“

S tím se otočila a dlouhými kroky zamířila ke vchodu do panského domu. Poslední, co od ní Klára slyšela, byl tlumený vzlyk.

Pomalu se vydala na cestu k zadnímu vchodu. Přitom se ptala sama sebe, co asi mladá statkářka těmi zoufalými slovy myslela. Stalo se to, co paní Thielkeová tvrdila od začátku? Nebo nastávající ženich dostal nahnáno a raději zůstal na frontě, než aby odjel domů na dovolenou a oženil se se slečnou von Bargelow? Nebo byl... mrtvý?

4. kapitola

Heda

*Statek Falkensee, Západní Prusko, o půl roku později,
březen 1944*

Heda sešla dolů po úzkých ochozených schodech do suterénu. Matka ji požádala, aby se cestou do vsi zastavila v čeledníku a donesla polským zajatcům pirohy. Tento pokrm byl zřejmě součástí dohody, kterou její matka loni na podzim uzavřela s Wiktorem Nowakem.

„Občas bychom se měly u těch mužů ukázat a prohodit s nimi pár slov. Jako statkářky. Proto by bylo pěkné, kdybys jim dnes před odjezdem donesla zvláštní jídlo. Možná už se vrátili z práce na poli,“ řekla jí matka.

„Jednou týdně *pierogi*, jednou *barszcz biały* a samozřejmě *babka*,“ odvětila Heda s úsměvem. Protože vyrostla v Polsku, znala veškeré pokrmy, které měli muži rádi. Někdy z pečiva určeného pro zajatce uždibovala. Naopak si ráda odpustila kyselou moučnou polévku, kterou si zajatci při dohodě poručili jako další oblíbené jídlo. Protože se teta Alice vytrvale bránila jíst polské jídlo, na rodinný stůl se nikdy nedostala ani tato polévka, ani ostatní pokrmy.

„Doufám, že to těm mužům trochu pomůže proti stesku po domově.“ Kvůli skutečnosti, že zajatci museli pracovat na statku, měla Charlotta špatné svědomí stejně jako Heda. Zdálo se však, že jiné řešení neexistuje. Matka s povzdechem pokračovala: „Pokud jde o dohodu s Wiktorem Nowakem – tak stále funguje. Od té doby muži pilně pracují a hlavně nedělají úmyslné chyby.“

„To je... dobře,“ souhlasila Heda, která by si nejraději okamžitě šla lehnout zpátky do postele a přetáhnout si tam přikrývku přes hlavu. Ještě stále pro ni bylo neuvěřitelně těžké prožít den, aniž dala najevo, jak to vypadá v jejím nitru.

Když ji zasáhl pátravý pohled její matky, Heda by nejraději odvrátila hlavu, ale vydržela to. Její snaha zakrýt, co se v ní odehrává, však byla marná. Matce starostí potemněly oči. Zvedla paži a odhrnula neposlušný pramínek vlasů, který Hedě stále znovu padal do čela.

„Jsi bledá. Spíš vůbec? Několikrát jsem tě o půlnoci slyšela jít po schodech.“

„Někdy mívám v noci žízeň.“ To nebyla lež, protože si Heda často v kuchyni vařila heřmánkový čaj. Heřmánek sice neměla ráda, ale údajně měl zklidňující účinky, a když se soustředila na pití toho nápoje, dařilo se jí na krátký okamžik nemyslet na Eckhardta.

Přes den jí pomáhala práce, i když ji stálo hodně sil už jen ráno vstát z postele. Když se v pracovně svého bratra skláněla nad řadami čísel, sčítala je a pak výpočty znovu kontrolovala, nezbyval žádný prostor pro smutek, který chtěl spolknout její srdce, jakmile nebyla chvilku něčím zaměstnaná.

V takových okamžicích, kdy neměla své myšlenky úplně pod kontrolou, sáhla její ruka ihned po fotografii, kterou stále nosila při sobě. Byl na ní Eckhardtův hrob někde na Kavkaze. Jeho rodiče jí přenechali fotografii, kterou obdrželi spolu se správou o jeho úmrtí. Ty tři křivé dřevěné kříže, před nimiž salutovalo několik důstojníků, stály údajně nedaleko místa, kde se Eckhardt poslední den před nástupem na dovolenou se dvěma podřízenými vojáky dostal do léčky. Jejich těla byla nalezena teprve po několika dnech.

Jak mohl být osud tak krutý? Kdyby spolu alespoň prožili svatbu, dali si svůj slib a zažili pár dní po sňatku, líbanky, na které se tolik těšila. Pak by měla o několik cenných vzpomínek navíc, něco, čeho by se v těch temných hodinách mohla držet.

Takto však neměla ani právo držet smutek za milovaného muže jako vdova. Nešlo jí o vdovský důchod. Peníze nepotřebovala. Šlo jí

o... blízkost po smrti. O slovo vyjadřující její bolest a samotu. *Vdova*, v tom slově se odrážely slzy a černý závoj, za nímž se člověk směl ukrýt před světem.

Pro snoubenku, která ztratila svou lásku, ani nebylo žádné pojménování. Jako by se člověk mohl oklepat jako pes, který se namočil v dešti, a jít dál, jako by se nic nestalo.

Najít si jiného muže coby náhradu za ztraceného snoubence. Jako by nebylo nic snazšího než riskovat ztrátu znovu. Nikdo, kdo jednou zažil takovou bolest, by se tomu znovu dobrovolně nevydal. Ona tedy rozhodně ne.

Když Heda na schodišti za sebou zaslechla tiché kroky, vytrhlo ji to z myšlenek a otočila se. Za ní stála s vážnou tváří Elisa, devítiletá dcerka jejího bratra Ludvíka. Heda se automaticky přiměla k úsměvu.

„Vypadáš smutně.“ Děvčátko káravě zavrtělo hlavou s tmavě zřavými vlnitými vlásky. Mělo přitom oči dokořán a Heda zase jednou s překvapením zjistila, že ty oči vypadají, jako by se v nich zrcadlilo letní nebe. Dokonce i zde, na úzkém, mdlé osvětleném schodišti vedoucím do suterénu.

„To je pouhé zdání,“ vysvětlila Heda energicky. „Prostě jen spěchám.“

„Jsi smutná, protože už si nemáš koho vzít.“ Elisa seskákala po jedné noze zbývající schody.

„Nejde přece jen o to někoho si vzít.“ Heda následovala svou neteř chodbou, která vedla k zadním dveřím a do kuchyně.

„Ne? Ale chtěla ses přece tak moc vdávat a teď jsi smutná.“ Elisa zamýšleně tiskla ukazováček ke svému drobnému rovnému nosíku.

„Chtěla jsem Eckhardta a žádného jiného. Ne kvůli svatbě, ale...“ Heda polkla a nedokázala pokračovat.

„Protože jsi s ním chtěla být,“ dokončila Elisa větu. „Navždycky a tak.“

Heda spěšně odvrátila hlavu, aby její neteř neviděla, jak se jí oči zalévají slzami. „Ano,“ zašeptala. „Navždycky.“

„Já chci být pořád se svým tatínkem, ale je ve válce, proto jsem taky smutná.“ Elisa chvilku zírala do obílené zdi. „Mám strach, že se tatínek nevrátí. Eckhardt se taky nevrátil.“

Heda automaticky otevřela ústa, aby prohlásila, že Ludvík se určitě ve zdraví z fronty vrátí. Potom však pohlédla do Elisiny tváře a zalekla se poznání a smutku v jejích modrých očích. Její neteř byla bystrá dívka. Nezasloužila si, aby jí někdo lhal.

„Musíme doufat a modlit se,“ řekla Heda a vzala Elisu do náručí. Malé tělíčko se k ní přitisklo a Heda na krátký okamžik pocítila zvláštní útěchu.

„Hmhm,“ zamumlala její neteř, když ji zase pustila. „Doufat a modlit se.“

Chvilku tam obě nerozhodně stály. Heda měla pocit, že jejich rozhovor zdaleka neskončil, ale toto místo a čas nebyly vhodné pro hovory o strachu a smrti.

Jako by četla myšlenky své tety, Elisa změnila téma: „Kam se chystáš?“

„Jdu do vsi na shromáždění. Starosta sezval na radnici lidi z větších statků v okolí. Protože většina koní byla zabavena a nejsou k sehnání téměř žádné náhradní díly ani benzín do strojů, musíme si navzájem vypomocet. Nový starosta chce společně s námi vymyslet plán. Podle mě je to dobrý nápad.“

„Můžu jít s tebou?“ Elisa se pohupovala na špičkách nohou.

„Obávám se, že to není nic pro děti.“

Odpověď na tuto poznámku nepovažovala Elisa za nutné. Mís-
to toho se na Hedu vyčítavě podívala.

„Omlouvám se,“ pronesla rychle Heda, ani vlastně pořádně nevěděla za co. „Musím opravdu spěchat. Babička mě požádala, abych předtím ještě...“ Aniž dokončila větu, pokračovala dál do kuchyně.

Elisa ji následovala.

„Tamhle leží,“ řekla paní Thielkeová, když Heda vešla do kuchyně. Kuchařka s rozmrzelým výrazem ve tváři ukázala směrem na velký dřevěný táč, na němž ležely asi dva tucty pirohů.

Dalo velkou práci přemluvit paní Thielkeovou, aby připravila tento polský pokrm. Tvrdila, že to neumí a učit se to už vůbec nehodlá.

„To je jídlo pro pšonky, to nevařím,“ prohlásila a zkrřížila paže před hrudníkem.

Nato Hedina matka zvýšeným hlasem zakázala označovat zajatce tímto způsobem. „Nedovolím, aby na tomto statku někdo jednal s lidmi s opovržením. Stačí, že věci jsou už dost zlé tak, jak jsou.“

Po dalších tahanicích paní Thielkeová ustoupila, ale mumlala si pod vousy něco o „rase“. Nakonec jí Hedina matka několikrát při pečení pirohů pomáhala a nyní již paní Thielkeová pekla taštičky s různými náplněmi pravidelně každé pondělí a čtvrtek. Sem tam ještě utrousila nějakou opovržlivou poznámku o zajatcích, ale nikdo ji neposlouchal.

Když nyní Heda hleděla na podsaditou ženu s vlasy přísně sčesanými dozadu, kladla si otázku, co by kuchařka říkala, kdyby se dověděla, že v Hediny žilách proudí z poloviny polská krev.

Od chvíle, kdy se Hitler stal říšským kancléřem a NSDAP šířila svou absurdní rasovou ideologií, jezdila Heda s matkou na statek Falkensee sama.

Karol považoval za vhodnější Německo již nenavštěvovat. Až do Polska se proslýchalo, že lidé, jejichž původ nebyl národním socialistům po chuti, byli zatýkáni z nicotných důvodů a odváženi do táborů. Jako návštěvě by se Karolovi pravděpodobně nic nestalo, ale riziko se jim všem zdálo příliš velké.

Možná Hedin otec z principu odmítal navštívit zemi, která jeho lidu způsobila tolik zlého, a dokonce v tom pokračovala i po dohodě o neútočení, kterou Hitler s Poláky uzavřel.

Nemluvil o tom, co si myslí o Německu, německé vládě a německém lidu. Snad nechtěl ublížit své manželce. Přitom Hedina matka ze všech nejhlasitěji nadávala na strašné poměry, které vládly v její vlasti, kde byli lidé špehováni a trestáni za sebemenší kritický výrok. Od chvíle, kdy německý wehrmacht obsadil Polsko,